

HAKKI KARAŐAHİN
DR., İNÖNÜ Ü. İLAHİYAT FAKÜLTESİ

Ana Başlıklarıyla Din Sosyolojisi
Editörler: Niyazi Akyüz-İhsan Çapcıoğlu
Ankara: Gündüz Eęitim ve Yayıncılık, Ankara, 447s.,
ISBN 978-975-6859-80-3

Niyazi Akyüz ve İhsan Çapcıoğlu'nun hem editörlüğünü hem de birçok kısmın yazarlığını yaptıkları bu çalışma, *Ana Başlıklarıyla Din Sosyolojisi* ismiyle Gündüz Eęitim ve Yayıncılık tarafından yayımlanmıştır. Kitap, önsöz, sunuş, giriş, dört bölüm, yazar ve editörler, genel kaynaklar ve dizin ile birlikte toplam 447 sayfadır. Eser, editörlerin önsözü, Prof. Dr. Zeki Aslantürk'ün, "sosyoloji ve din sosyolojisi" konulu sunuşuyla başlamaktadır. "Din ve toplum" probleminin analiz edildiği giriş kısmı, Aslantürk'ün, "sosyolojinin konusu", Akyüz ve Çapcıoğlu'nun, "din sosyolojisinin konusu", "sosyolojik din tanımları", "din toplum ilişkileri", "dini tecrübenin ifade şekilleri", "din bilimi ve din sosyolojisi" ana başlıkları adı altında oluşturulmuştur. Kitabın "din sosyolojisinin tarihçesi ve çağdaş perspektifler" konulu birinci bölümü, Akyüz, Çapcıoğlu, Gürsoy, Çoşkun ve Uçar'ın katkılarıyla inşa edilmiştir. Din sosyolojisinin yöntem ve tekniklerinin incelendiği ikinci bölüm neredeyse bütünüyle Aslantürk tarafından yazılmıştır. Ancak bu kısma Akyüz, Gürsoy ve Çapcıoğlu tarafından din sosyolojisinin yöntem ve teknikleri üzerine bir değerlendirme ilave edilmiştir. Kitabın, "toplumsal gruplaşma ve din" konusunun çözümlendiği üçüncü bölümü, Kirman'ın, "dini grupların marjinal formu olarak yeni dini hareketler" başlıklı çalışması dışında Akyüz tarafından kaleme alınmıştır. Kitabın dördüncü bölümünde, Günay, Usta, Doęan, Akyüz, Kurt, Arabacı, Gürsoy, Çapcıoğlu ve Yavuz, "toplumsal yapı, değişme ve din" konusunu, aile, eğitim, sosyalleşme, siyaset, ekonomi, kültür, küreselleşme, değişme, modernleşme, sekü-

lerleşme gibi yapı ve süreçlerin din ile olan ilişkilerini incelemişlerdir. Kitap, yazarlar ve editörler, genel kaynaklar ve dizin kısımlarıyla son bulmaktadır. *Ana Başlıklarıyla Din Sosyolojisi* isimli çalışmanın şekil yönünden betimsel analizi göstermektedir ki, bu çalışmanın dizini, konuları, başlıkları ve bölümleri oldukça güçlü bir şekilde dizayn ve sistematize edilmiştir.

Din sosyolojisinin bilimsel bir disiplin olarak doğuşunu, gelişimini, konularını ve problemlerini geçmişten günümüze çözümlemek gerçekten zor bir iştir. Çünkü, XIX. yüzyılın ortalarından itibaren sosyal yapıdaki din fenomenine başlayan ilgi gittikçe artmış, birçok farklı kavram ve teorik perspektif geliştirilmiştir. Özellikle son yıllarda din sosyolojisi, ulusal ve küresel boyutta şaşırtıcı ve hayranlık uyandırıcı şekilde revaç bulmaktadır. Bir taraftan din ve sosyal yapı ilişkileri problemine odaklanan empirik din sosyolojisi eğilimi, diğer taraftan Weber ve Durkheim gibi büyük sosyolog ve kurucuları yeniden keşfetme ve okumaya yönelik kuramsal perspektifler hızla artmaktadır. Birinci eğilim, din sosyolojisine kavramsal ve kuramsal açıdan yeterli ve beklenen katkıyı yapacak bir araca dönüştürülememesine rağmen bazı açılımlar ve yenilikler getirmiştir. İkinci eğilimde ise öncüler, kurucular ve büyük teoriler veya Luckmann, Berger, Bellah, Stark, Swanson, Beckford, Wilson, Robertson vb gibi din sosyolojisine çağdaş kuramsal katkılar dikkat çekmektedir. Aynı şekilde din sosyolojisinin metodolojisi, nitel ve nicel araştırma teknikleri başlangıçtan bugüne oldukça gelişmiş ve zenginleşmiştir. Bütün bunlardan dolayı, din sosyolojisinin tarihçesini, kavramsal, kuramsal yaklaşımlarını, metot ve tekniklerini, disiplinin çeşitliliğini, karmaşıklığını, problemlerini ve konularını ele alıp incelemek ve okuyucuya sunmak daha da güçleşmektedir. Bu yüzden olmalı ki, bu kitapta, din sosyolojisinin tarihçesini geçmişinden günümüze bütün yönleriyle okuyucuya iletmekten ziyade din sosyolojisinin tarihi gelişim sürecindeki Farabi, Gazali, İbn Haldun, Durkheim, Marx, Weber, Wach, Mensching, Le Bars gibi sosyologları, büyük teorik yaklaşımları ve metodolojik ana çizgileri takip ederek metodolojik, kavramsal ve kuramsal çerçeve inşa edilmiştir.

Belki de Türkiye’de yapılan benzer çalışmalarda olduğu gibi bu çalışmanın da en büyük eksikliği rasyonel seçim ve alışveriş kuramı gibi çağdaş teorik yaklaşımlara, nitel ve nicel metot ve tekniklere yeterince eğilmemesi olarak görülebilir. Ancak bu eser, büyük geleneksel teorik ve metodolojik yaklaşımları, dinî grupların özelliklerini, sosyal yapı ve din ilişkilerini oldukça sürükleyici bir üslupla okuyucunun ilgisine sunmaktadır. Eserin bu özelliği, din sosyolojisine ilgi duyanların bu disiplinin metot, teknik, kavram ve kuramsal derinliğini anlamalarına ve toplumsal çevredeki olgulara ve problemlere din sosyologu bakış açısıyla gözleme, betimleme ve

yorumlama becerisi kazanmalarına büyük katkı sağlayacaktır. Aynı zamanda eser, din sosyolojisinin ana kuramsal ve metodolojik yaklaşımlardan, İslam dünyası ve Türkiye’de bu alandaki gelişmelere, dinî gruplardan sosyal yapı din ilişkilerine kadar pek çok konuyu araştırmaktadır. Doğu ve Batıdaki belli başlı din sosyolojisi yönelimlerini birlikte değerlendirmesiyle eserin Batı’da yapılan benzer çalışmalardan farkı daha ilk bakışta ortaya çıkmaktadır.

Eser, din sosyolojisinin temel kavramlarını, kuramlarını, metotlarını, tekniklerini, konularını ve problemlerini tanıtması açısından Türk din sosyolojisi geleneğine önemli katkılar yapacaktır. Onun için, Türkiye’de din sosyolojisi öğrencilerine ve adaylarına din sosyolojisi disiplininin ana temaları hakkında yol gösterecek ve rehberlik edecektir. Eserde, Türkiye’de din sosyolojisi alanında teorik ve uygulama sorunlarına yönelik çözümleri bulmak mümkündür.